

Ministerie van Financiën

Prinsjesdag

Docentenhandleiding

Lesmateriaal

onderbouw vmbo

en havo/vwo

Waarom dit lesmateriaal?

Prinsjesdag is een belangrijke dag in de Nederlandse politiek en samenleving. Het ministerie van Financiën vindt het belangrijk dat leerlingen in de onderbouw van vmbo en havo/vwo begrijpen waar het bij een dag als *Prinsjesdag* over gaat. Het ministerie heeft daarom de werkbladen Prinsjesdag samengesteld. Leerlingen vinden hierin uitleg over het hoe en waarom van *Prinsjesdag*, de *rijksbegroting* en de *Miljoenennota*. De onderwerpen worden behandeld op een manier die aansluit bij hun belevingswereld.

Opzet

De teksten en opgaven zijn zo geformuleerd en vormgegeven, dat leerlingen zelfstandig aan het werk kunnen. Tussen vmbo en havo/vwo bestaan behoorlijke niveaverschillen. Daarom zijn voor beide groepen aparte werkbladen beschikbaar. Voor het vmbo zijn de antwoorden op de opgaven letterlijk terug te vinden in de tekst. Voor havo/vwo zijn er ook opgaven die meer zoek- en denkwerk vereisen. De werkbladen zijn los van elkaar te gebruiken. Afhankelijk van uw beschikbare tijd kunt u ze allemaal behandelen of een deel ervan. De werkbladen zijn goed kopieerbaar, zodat u ze kunt vermenigvuldigen naar het aantal leerlingen in uw klas.

Lessuggesties

Op en rondom Prinsjesdag kunt u op allerlei manieren met uw leerlingen aan de slag. Een paar suggesties:

- Laat de leerlingen (deels) in de klas de opdrachten uit het werkblad maken en/of geef het werkblad als huiswerk mee. Bespreek de antwoorden in de volgende les.
- Neem één van de journaaluitzendingen op Prinsjesdag op. Bekijk deze samen met uw leerlingen.
- Laat de leerlingen thuis naar (journaal)uitzendingen kijken op en rond Prinsjesdag en laat ze een aantal krantenartikelen verzamelen. Voer een klassikaal gesprek over Prinsjesdag. Sta stil bij het keuzeproces van de overheid achter de inkomsten en uitgaven. Meer uitgeven aan het ene beleidsterrein betekent dat aan een ander minder uitgegeven kan worden.
- Discussieer over de noodzaak van belastingen in relatie tot de uitgaven. Ga eventueel dieper in op de inkomsten en uitgaven.
- Sta stil bij de invloed van de economische situatie op de rijksbegroting. De economische groei, de ontwikkeling van lonen en prijzen en de werkgelegenheid zijn van invloed op de hoogte van de overheidsinkomsten en uitgaven. De economische situatie is van groot belang bij het opstellen en definitief vaststellen van de begroting. Het bepaalt in feite de mogelijkheden en onmogelijkheden bij de keuzes.
- Laat de leerlingen een werkstuk maken over Prinsjesdag. Informatiebronnen: werkbladen, internet, krantenartikelen en tv.

Aansluiting bij de onderbouw

De inhoud van de werkbladen Prinsjesdag sluit aan bij de kerndoelen van het leergebied Mens & Maatschappij, met name op:

- Kerndoel 38 De leerling leert een eigentijds beeld van de eigen omgeving, Nederland, Europa en de wereld te gebruiken om verschijnselen en ontwikkelingen in hun omgeving te plaatsen.
- Kerndoel 42 De leerling leert in eigen ervaringen en in de eigen omgeving effecten te herkennen van keuzes op het gebied van werk en zorg, wonen en recreëren, consumeren en budgetteren, verkeer en milieu.
- Kerndoel 44 De leerling leert op hoofdlijnen hoe het Nederlandse politieke bestel als democratie functioneert en leert zien hoe mensen op verschillende manieren bij politieke processen betrokken kunnen zijn.

Achtergrondinformatie

Op het internet is veel achtergrondinformatie over Prinsjesdag te vinden. De volgende websites zijn voor uw leerlingen en u interessant om te raadplegen:

www.financienqschool.nl

Home > vmbo of havo/vwo > Prinsjesdag

Prinsjesdag website voor jongeren met onder andere:

- Leesteksten over Prinsjesdag, belastingen, de rijksbegroting en de Miljoenennota.
- Strips over (de geschiedenis van) Prinsjesdag, de avonturen van het koffertje en belastingen.
- Werkstuktips voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.
- PDF-versies van de werkbladen die uitgeprint kunnen worden.
- Een interactieve versie van de Miljoenennotaposter.

www.prinsjesdag2011.nl

De officiële Prinsjesdag website met onder andere:

- Algemene informatie, zoals het programma, de Troonrede, een fotogalerij en de hoedjesparade.
- Actuele informatie over de rijksbegroting en de Miljoenennota.
- Een overzicht van wat de kabinetsplannen betekenen voor de burger (Effect op u).

www.rijksoverheid.nl/fin

De website van de Rijksoverheid met informatie over het ministerie van Financiën.

www.rijksbegroting.nl

De website met alle beschikbare officiële stukken van de rijksbegroting.

werkblad A

Opgave 1

- Op Prinsjesdag begint het nieuwe werkjaar van de Koningin.
waar | **niet waar**
- De Koningin leest de Troonrede voor in de Tweede Kamer.
waar | **niet waar**
- In de Troonrede staat hoe het gaat met Nederland.
waar | niet waar

Opgave 2

Antwoord C.
(al zit niet de hele rijksbegroting in het koffertje, maar slechts een deel ervan)

---

werkblad B

Opgave 1

Antwoord C.

Opgave 2

Mogelijke antwoorden: loon- en inkomstenbelasting (omdat hij/zij geld verdient), btw (omdat hij/zij spullen koopt), motorrijtuigenbelasting (omdat hij/zij een auto of motor heeft).

werkblad C

Opgave 1

- De overheid betaalt mee aan jouw opleiding.
waar | niet waar
- De overheid betaalt mee aan de huisarts.
waar | niet waar
- De overheid betaalt mee aan nieuwe snelwegen.
waar | niet waar

Opgave 2

- A** Een overzicht van inkomsten en uitgaven heet een **begroting**.
  - B** De begroting voor Nederland heet de **rijksbegroting**.
  - C** De dag dat de regering vertelt wat er in de rijksbegroting staat heet **Prinsjesdag**.
-

werkblad D

Opgave 1

- Iedere minister bedenkt waaraan hij geld wil uitgeven.
waar | niet waar
- De minister van Financiën verdeelt het geld.
waar | **niet waar**

Opgave 2

- A** Alle ministers / de regering
- B** De minister van Financiën
- C** De Eerste en Tweede Kamer

werkblad A

Opgave 1

Antwoord C.

Opgave 2

Antwoord A.

werkblad B

Opgave 1

- Als je een pakje sigaretten koopt, betaal je btw én accijns.
waar | niet waar
- Als je een spijkerbroek koopt, betaal je inkomstenbelasting.
waar | **niet waar**
- De overheid betaalt de meeste dingen van de belasting-inkomsten.
waar | niet waar

Opgave 2

6% btw

- Brood, melk, medicijnen.
- Dokter, kapper, loodgieter, schilder.

19% btw

- Cd's, computers, kleding, sieraden, parfum.
- Boekhouder, tuinman, schoonheidsspecialist, glazenwasser.

werkblad C

Opgave 1

Antwoord D.

Opgave 2

- Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geeft bijvoorbeeld geld uit aan scholen, universiteiten, musea en theater.
- Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid geeft bijvoorbeeld geld uit aan bijstandsuitkeringen, kinderbijslag, de AOW en de WW.
- Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport geeft bijvoorbeeld geld uit aan ziekenhuizen, huisartsen, bejaardentehuizen en topsport.

werkblad D

Opgave 1

- De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap maakt de begroting voor zijn ministerie.
waar | niet waar
- De minister van Financiën maakt een samenvatting van de Miljoenennota.
waar | **niet waar**
- De Staten-Generaal beslissen of de plannen van de regering doorgaan.
waar | niet waar

Opgave 2

Antwoord C.

www.financien4school.nl
www.prinsjesdag2011.nl

September 2011
Oplage: 8.000

Dit kopieerbare lesmateriaal is een uitgave van het ministerie van Financiën. Bij deze docentenhandleiding horen de werkbladen Prinsjesdag onderbouw vmbo en havo/vwo.

Ministerie van Financiën
Directie Communicatie
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
Telefoon (0800) 8051
www.rijksoverheid.nl/fin

Vormgeving en illustraties Studio Tint, Den Haag
Druk Drukkerij van Deventer, 's-Gravenzande